

disszonanciája; Megismerés, hatalom és lelkiismeret – azonban nemcsak a kérdésfelvetések változosságával találkozunk, hanem azok körüljárásának mélységével is. A kötetben szereplő írások egyik legnagyobb erőssége, hogy aktívan szembehelyezkednek azzal a piacósított felszínességgel, amelybe egyre inkább belekényszerül a tudományos élet, annak érdekében, hogy eleget tegyen azoknak a feltételeknek, amelyekről anyagi támogatottsága függ. Ez pedig köthető az egész téma – meglátásomban is – egyik legfontosabb kérdésköréhez, mégpedig a kutató felelősségéhez. Annál is inkább, mivel a kötet jogosan kezeli a tudományt tág fogalomként, amelybe nemcsak az egzakt természettudományok tartoznak bele, hanem a társadalomtudományok és a filozófia is. Az ilyen formában felfogott tudomány szempontjából a felelősség kérdése akképpen is felmerül, jobban mondva akképpen merül fel elsősorban, hogy a kutató felelősségéhez hozzátartozik annak felismerése is, hogy nem csupán az tekinthető legitim és fontos kutatásnak, amelynek száraz és nyers gazdasági fogalmakban leírható eredményei vannak. Ugyanis egy ilyen tudományfelfogás olyan szinten szűkíti az

ember világra való rátekintésének – hogy olyan platóni fogalmakról ne is szóljunk, mint a világra való rácsodálkozásnak – a horizontját, amelyben az emberi fajt „egy szürke, üres, mentálisan kiégett pusztában tűnik fel, ahol az agyonpiacosított tudományfelfogás mindent, ami csak elképzelhető, réges-régen „az önző számítás jeges vizébe” fojtott.

Pontosan ezért a jelen kötet, lévén alapja az évente megrendezett Alkalmazott Etikai Konferencia, nemcsak tudományos, hanem morális és etikai értelemben is időszerű és rendkívül fontos. Olvasása és tanulságainak megfontolása többszörösen ajánlott mind a kutatás területén dolgozók számára, mind a kutatás és a tudományok iránt érdeklődők, de szintúgy – és talán főleg – azok számára is, akik először készülnek a tudományok területére betekinteni. Részükről megfontolt lépés lenne olyan alapról tenni meg az első lépéseket, amely morális, de nem moralizáló nézőpontból közelíti meg a tudományos élet viszontagságait a pusztán gazdasági előnyök számításának szempontjai helyett.

Ivácson András Áron

Ötszáz év történéseiről

A reformáció aktualitásai.

Szerk. Berszán István, Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kvár, 2018, 340 old.

A reformáció aktualitásai című tanulmánykötet a reformáció ötszázadik évfordulója alkalmából a Babeş–Bolyai Tudományegyetem által szervezett Refo500 műhelykonferencián elhangzott előadások egy részének írott változatát tartalmazza, tizennyolc tanulmányt, ahol a darabszám valószínűleg nem szándékos, de jelképes, a szövegek összessége egy nagykorú, felnőtt témához való viszonyulást tükröz.

Több kutatási területtel foglalkozó, emiatt a kérdéskör más-más aspektusára fókuszáló szakember,

irodalmár, művészet-, vallás- és kultúrakutató, filozófus munkáit olvashatjuk, melyek ezért nagyon különbözők és nem összehasonlíthatók, összességében mégis üdítő a kötet változatossága. Íme egy rövid szemléltetés: Ungvári Zrínyi Imre és Veress Károly a transzcendencia fogalmát a filozófia felől közelítik meg Martin Buber dialógusfilozófiáját, illetve a horizontális és vertikális transzcendencia fogalmait vizsgálva Körösvölgyi Zoltán a kortárs szakrális építészet lehetőségeiről számol be egy empirikus

kutatás alapján Sógor Árpád lelkipásztorként kapcsolja össze az egyház sürgető kérdéseit a sakkjátékból levonható tanulságokkal. Legyen akármilyen érdeklődési köre is valakinek, biztosan megragadja és elgondolkodtatja legalább egy kijelentés vagy kérdés.

A reformáció elindítóiról több szövegben is esik szó, azonban ők is más-más megvilágításba kerülnek. Balázs Imre József Luthernek a nyelvvel és fordítással kapcsolatos meglátásait emeli ki, Orbán Gyöngyi *Luther ámenjei* című tanulmányában a reformáció atyjának bibliafordításaihoz írott elő- és utószavait és az ezekből kikövetkeztethető Szentírásolvasatát, hittapasztalát elemzi. Fogarasi György Samuel Taylor Coleridge-nek egy Lutherrel megesett incidensről szóló legenda alapján megalkotott kísértetelméletét, Visky S. Béla Kálvin és Vladimir Jankélévitch szövegeinek, gondolkodásának közös pontjait, isten- és emberképük hasonlóságait vizsgálja.

Az elmúlt ötszáz évben sok jeles gondolkodót, teológust, író is foglalkoztatott a reformáció és az emiatt új megvilágításba kerülő vallásosság, hit és istenkapcsolat. Az általuk írt munkákról szól több tanulmány is. Visky András szövege Szikszai Béninek, a 20. században lezajlott úgynevezett református ébredés magyarországi vezéralakjának emlékiratait elemzi, megállapítva, hogy noha késői kiadásuk miatt nem kerültek bele az egyházi közbeszédbe, meglátásai ma is tanulságosak. Balázs Mihály tanulmányában a katolikus egyház néhány gondolkodójának (Erasmus és követői, Dudith András, Sebastian Castello, Martin Seidel) reformációra adott válaszát vizsgálja.

Az irodalomnak kiemelten egyik örök témája a hit és az istenkeresés, azaz a vallásosság, a „feltétlen, mégis folyton kétkedő, káromló és tökéletlen istenhit”, ahogyan Jankó Szép Yvette Kristian Smedsről, egy kortárs rendezőről megfogalmazza. Ezt mintegy szimbolikusan jelzi, hogy a tanulmányok között mindhárom műnembe sorolható alkotásokról szóló elemzésre, értekezésre találhatunk példát. Mekis D. János az „Isten-keresés líraalakzatát”, hiány és hitélmény viszonyát a 20. századi modern magyar

lírában, Kukorelly, Kányádi, Ady, Illyés Gyula és még sok más költő verseiben vizsgálja átfogó alaposítással. Jankó Szép Yvette a finn Houkka Broscoport posztszекuláris „vallási trilógiáját” elemzi a kortárs dráma transzcendenshez való viszonyáról is gondolkodva. Balázs Imre József irodalomtörténész András Sándor *Gyilkosság Alaszkában. Sherlock Holmes a tlingitek földjén* című intellektuális detektívtörténetének teoretikus kontextusait és ennek regénypoétikai következményeit „nyomozza ki”. Mindezekből az is szépen látszik, hogy a téma nem kötődik egy vagy néhány meghatározott formához, egy alkotó versben, regényben vagy akár egy posztdramatikus színházi előadásban is utat találhat kétségeinek és bizonyosságainak megfogalmazásához.

A kötetben található tanulmányok, noha különböző paradigmákból indulnak ki, dialógusban állnak egymással, új és új megvilágításba helyezik egymás megállapításait, érintkezési pontjaik mentén az olvasó izgalmas saját gondolatmeneteket alakíthat ki. Íme például néhány érdekes kapcsolódási pont kiindulásként: Selyem Zsuzsa szövegében három olyan zsidó-keresztény fogalmat értelmez a jelen kontextusában, melyek a kortárs politikai szubjektum emancipálódását segíthetik elő a kapitalista logikából kilépve: univerzalizmus, feltámadás, szeretet. Az univerzalizmus eszméjének megalkotója és első képviselője Alain Badiou kortárs filozófus szerint Szent Pál; a róla írott könyvét veti össze Berszán István Andrei Pleșu Jézus példázatairól írt könyvében *a Sola scriptura mint elásott talentum?* című tanulmányában.

Kocziszky Éva tanulmányának címe és egyben alapkérdése: *Egy monstruózus élőhalott?*, vagyis hogy vajon egy halott isten kiüresedett kultusza-e az, amit mostanában vallásosságnak nevezünk. Esszéjében több nagy gondolkodó megállapításait vizsgálja, gondolatmenetéhez azonban egy új szempont és kiegészítés lehet Pók Katalin *Egyetemes és történeti kereszténység* című munkája, melyben azt a folyamatot vázolja fel, ahogyan a zsidó-keresztény egyetemeséget a vallási relativizmus váltja fel a 20. században

A kötetben az elméleti megfontolások, megközelítések mellett és ezek kiegészítéseként a Bibliával való személyes találkozás lehetőségeiről is olvashatunk. Kulcsár Apollónia Noémi a bibliodráma módszeréről, kialakulásáról és gyakorlati hasznáról ír. Szövegéből megtudhatjuk, hogy a bibliodráma alkalom központjában egy bibliai történet áll, melyet a csoport tagjai újrajátszanak, integrálva a drámai helyzetbe saját életük tapasztalatait. Ez nagymértékben elősegíti a személyiség fejlődését, ugyanakkor az egyik legalkalmasabb és legidősebb módja a Biblia üzenetének valódi megértésére, átélésére. Szentpéterei Márton *Hétköznapiak és csodák?* című tanulmányában laikusként arra kíváncsi, hogy milyen, amikor „nem valóság megfontolások vezérelnék bennünket a [bibliai] szöveg értelmezésekre”. A Bibliára regényként tekint, és így vizsgálja többek közt Eco, Camus, Llosa, Kundera és Karen Armstrong megközelítéseit

alapul véve a regény helyét, funkcióját, létmódját hétköznapijainkban.

Hogyha a fentiek után mégis megkérdeznék valaki, akárcsak Orbán Gyöngyi és Kocziszky Éva, hogy „mennyire segítenek bennünket a válaszadásban, segítenek-e egyáltalán a reformáció tanai? Eleven-e még világunkban, vagy már elhalóban a reformáció szellemiségének ereje? Nyerhető-e szavakban, hitvallásban kifejezhető tudás a hitről, megosztható-e egyáltalán a hit tapasztalata?” és hogy mit érdemes mindebből egy (hívó) értelmiséginek meghallania, bátran biztatjuk a kérdezőt *A reformáció aktualitásai* című kötet elmélyült végig- és újraolvasására.

Mert ahogyan Visky S. Béla fogalmaz, a kötetben szereplő tanulmányok „provokálnak megüledettnek hitt vélekedéseink újragondolására”, abban a reményben, hogy „ismét megtudunk valamit – önmagunkról”.

Lázár Annamária

Közös dolgainkról

Demeter M. Attila: Korunk politikai filozófiája.

Pro Philosophia Kiadó – Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2018, 357 old.

Rögtön az elején illő elfogultságomat bejelentem: egyfelől, mert a méltatott könyvet felelős kiadóként gondozván, meglehet, ha akarnék, sem tudnék kellően távolságtartó lenni, másfelől, nem is akarok, mert Demeter Attilának a Pro Philosophia Kiadó gondozásában napvilágot látott kötetei közül egyértelműen ez a munkája az, amelynek megjelentetéséhez kimondottan ragaszkodtunk. Meggyőződésem, hogy egy kiadót elsősorban ilyen könyvekért érdemes létrehozni és működtetni. Éppen ezért új formátum és igényesebb kiállítás mellett döntöttünk, egyébként annak reményében is, hogy ezt a kötetet további, hasonló színvonalú kötetek követik mind a szerző, mind pedig más szerzők tollából.

Szerkezetét tekintve a kötet egy, a szerzői szándékot tisztázó *Előszót* és további nyolc fejezetet tartalmaz, amelyet egy igen részletes szakirodalmi jegyzék és egy kimondottan hasznos névmutató egészít ki. Egy ismertető, kereteit tekintve, alkalmatlan arra, hogy a kezünkben tartott munkát a maga gondolatgazdag összetettségében részletesen bemutassa, így csak arra teszek kísérletet, hogy a munka főbb gondolati struktúráját kitapintsam, és fejezetenként azokat a problémákat emeljem ki, amelyek engem foglalkoztattak.

Könyvismertetőnk tárgyát tekintve a *tolle et lege* talán túlzó felütésként hathat, de végső soron nem az, több okból sem.